

ศาสตราจารย์ พจนานันท์ นาคากุส เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2531 ณ ห้องพระมถก หอวิชา-
ภาษาสเปน สาขาสันนิตยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

คณะผู้สืบภาษณ์ประกอบด้วย นางวงศ์สว่าง เขาว์ซุติ บรรณารักษ์หอสมุดกลาง น.ส.สุพิน
เงินดีเสถียร บรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันภาษา และ น.ส.เรือสซี่ จุละจินดา บรรณารักษ์งานจัดพิมพ์
ห้องเนื่อง หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสัมภาษณ์ ๖ พจนฯ ม.ล. ปิ่น มาลากุล

ผู้สัมภาษณ์

ก่อนอื่นดิฉันขอกราบขอบพระคุณ ๖ พจนฯ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ที่กรุณาให้คณะผู้สัมภาษณ์ได้เข้ามาสัมภาษณ์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยจะเน้นเฉพาะทางการอ่านและการเขียนของพระองค์ท่านเท่านั้น เพื่อจะนำลงใน วารสารวิทยบริการ ฉบับพิเศษพระเกียรติ ซึ่งจะกำหนดออกในเดือนพฤศจิกายนนี้

คำถามแรกที่ใคร่กราบเรียนถาม ๖ พจนฯ คือ ในเรื่องแววรักการอ่าน การเขียนของพระองค์ท่านนั้น เริ่มมีตั้งแต่เมื่อใด

ม.ล. ปิ่น

คิดว่าเป็นภายหลังพระชนมายุ 12 พรรษา เมื่อเสด็จทรงศึกษาต่อต่างประเทศ ก่อนหน้านั้น เอกสารต่าง ๆ ในประเทศมีน้อยมาก และไม่มีสำนัก เมื่อทรงศึกษาภาษาอังกฤษ ท่านก็ทรงสนพระทัยอ่านภาษาอังกฤษและวรรณคดีอังกฤษมาก ระยะเวลาทรงเขียนเป็นภาษาอังกฤษหมด ถ้าว่างจึงจะเขียนภาษาไทยบ้าง ซึ่งก็จะทรงสิ่งที่ยากมาก เช่น แปล นิราศนรินทร์ เหตุที่ทรงสนพระทัยการแปลนั้น อาจจะเป็นแรงบันดาลใจขึ้นจากการที่นาย Robert Morant ซึ่งเป็นครูที่พระพุทธรเจ้าหลวงทรงจ้างไปสอนพระราชโอรส มักจะให้ทรงแปลเรื่องยาก ๆ เช่น Mikado ของ Gilbert และ Sullivan ซึ่งเขียนไว้ยากมาก แปลตรงไม่ได้ แต่ก็ทรงทำได้แม้พระชนมายุจะเพียง 8-9 ชั้นษาเท่านั้น การที่ทรงได้รับการฝึกเช่นนี้อาจจะฝังพระทัยอยู่ เป็นการเปิดประตูสู่วรรณคดีก็อาจจะเป็นได้ การที่ทรงเก่งภาษาอังกฤษมากนั้น เป็นไปได้ที่ว่าทำให้ทรงเก่งภาษาไทยไปด้วย เพราะทรงสนพระทัย ตามตำราฝรั่ง เชื่อว่า ถ้าเรียนเก่งวิชาหนึ่งก็จะเก่งวิชาใกล้เคียงได้โดยไม่ลำบากนัก

ท่านทรงโปรดการเขียนมาก ตั้งแต่ 13-14 ชั้นษา เสด็จทอดพระเนตรละครมาเรื่องหนึ่ง ก็จะไปกลับมาเขียนเรื่องเดียวกันนั้นแต่ลองเขียนเป็นอีกอย่างหนึ่งดู ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ เสด็จทอดพระเนตรรูปภาพใดก็จะทรงเขียนโคลงประกอบ ทำให้รูปภาพนั้นเด่นขึ้นมา งานของพระองค์นั้นมีคุณภาพสูงมาก ทั้งนี้ทั้งนั้น ทรงทำเป็นการบ้านอยู่ตลอดเวลา ถึอระเบียบเคร่งครัด แม้ว่าจะไม่ได้เรียนแบบเข้าโรงเรียน

ผู้สัมภาษณ์

ทำไมไม่ได้เข้าโรงเรียน ทรงเรียนอย่างไร

ม.ล. ปิ่น

ในตอนนั้นมีผู้ที่ต้องรับผิดชอบวางแผนการศึกษาของท่านอยู่ 3 คน คือ บิดาผม [เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เบี้ย มาลากุล)]¹ ซึ่งเป็นพระอภิบาลคอยดูแล ราชทูตไทยในขณะนั้น [พระยามหาโยธา (นกแก้ว กชเสนี)] แต่ผู้ที่สำคัญที่สุดนั้นคือ Basil Thomson ผู้ซึ่งรัฐบาลอังกฤษจัดหาให้

¹ ข้อความใน [] เพิ่มเติมขึ้นโดยคณะผู้สัมภาษณ์

ตามคำขอของรัฐบาลไทย ในอันที่ช่วยให้ช่วยหาคนมาวางโครงการศึกษาถวาย ทั้ง 3 ท่านเห็นว่าให้ทรงศึกษาที่ที่ประทับจะดีกว่า เร็วกว่า เพราะครู 1 คน ต่อนักเรียน 1-2 คน จะได้ผลกว่า ทรงศึกษาได้ละเอียดลึกซึ้งกว่า ส่วนทางด้านสังคมนั้นก็ไม่ได้เสียหายบกพร่องแต่ประการใด เพราะได้มีการจัดให้เสด็จไปที่ต่าง ๆ พบปะผู้คนต่าง ๆ ตลอดเวลา

ผู้สัมภาษณ์ ทรงมีพระอาจารย์ชาวไทยบ้างไหม

ม.ล. ปิ่น ก็ไม่เชิงนัก คือครั้งใดที่พระพุทธเจ้าหลวงทรงส่งพระราชโอรสไปทรงศึกษานั้น จะทรงส่งตามพระชนมายุ พี่เสด็จก่อนน้องเสด็จตาม ก็จะมีพระอภิบาลไปคอยดูแล เมื่อพระมงกุฎฯ เสด็จนั้น บิดาผมและเจ้าพระยามรราชก็ตามเสด็จ ก็เป็นครูบ้าง ท่านทรงถือบิดาผมเป็นครูของท่าน ในงานเผาศพบิดาผม ท่านทรงแต่งขาว โดยทรงถือว่าบิดาผมเป็นครู ตามธรรมเนียมการแต่งทุกชั้นนั้น ถ้าผู้ตายเป็นผู้ใหญ่ ผู้ไปงานจะแต่งขาว ท่านทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่เพราะทรงถือว่าบิดาผมเป็นครู แต่เราไม่พยายามไม่ไปอยู่ใกล้ชิดท่าน ให้ท่านทรงดูแลพระองค์เอง เราอยู่ห่าง ๆ ให้เรียนไปตามหลักสูตรที่ฝรั่งจัดไว้

ผู้สัมภาษณ์ ก่อนเสด็จต่างประเทศ ได้ทรงศึกษาภาษาไทยบ้างหรือไม่

ม.ล. ปิ่น ท่านทรงศึกษาในโรงเรียนราชกุมารในพระบรมมหาราชวัง มีคนไทยที่เป็นครูก็มี พระยาศรีสุนทรโวหาร [น้อย อาจารย์ยางกูร] หนู อิศรางกูร [พระยาอิศรพันธ์โสภณ] บุปผะ บุน้อย ม.จ. ประภากร ซึ่งเชี่ยวชาญภาษาไทย บาลี ทรงศึกษาคบคู่กันไปกับภาษาอังกฤษ โดย Robert Morant

ผู้สัมภาษณ์ ช่วงที่ทรงศึกษาอยู่ต่างประเทศนั้น คราววางหลักสูตรอย่างไร ต้องมีการสอบเทียบหรือไม่ มหาวิทยาลัยยอมรับสิ่งที่ทรงศึกษาหรือไม่ อย่างไร

ม.ล. ปิ่น เขาจัดตารางสอน เข้า บ่าย ครูหลายคน นักเรียน 2 คน คือ พระองค์ท่านกับกรมชุมพรฯ [กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์] ซึ่งตอนหลังทรงแยกไปศึกษาทางทหารเรือ Mr. Mayall ทำหน้าที่คล้ายครูประจำชั้น จัดหาครูอื่น ๆ มาประกอบ เช่น วิชาภาษาฝรั่งเศสก็จะหาชาวฝรั่งเศสมาสอน วิชาเด่น ๆ ของท่าน คือ ภาษาลาติน ฝรั่งเศส ยุคลิต ท่านไม่ต้องสอบเทียบ สอบแข่ง มหาวิทยาลัยรับเลยเป็นพิเศษ ท่านเก่งขึ้นมา ผมได้ไปคุ้มนะแนของท่านที่โรงเรียนนายร้อย Sandhurst แล้ว คุ้มนะแนสูงสุดเท่าที่ดูมา อีกอย่างหนึ่งคือ แม่นับน ไม่ได้เห็นคุ้มนะแน แต่ได้รับรายงาน และที่เมืองไทยเมื่อเสด็จพระราชทานรางวัลทหารยิงปืน หลังเสร็จพระราชพิธี ทรงชวนพระสหาย นายร้อย นายพันยิงปืนแข่ง ท่านทรงได้ที่ 1 และที่เมืองนอก ท่านก็ได้เหรียญทอง

ทรงศึกษาอยู่ที่ Ascot 3 ปี 13-15 ธันวาคม ซึ่งเป็นที่ที่สำคัญที่สุด มีรายงานของบิดาผมว่า สมเด็จพระบรมฯ องค์นี้ทรงศึกษาจริง รู้จริงแบบนักปราชญ์รู้ ท่านทรงศึกษากันคว้า มีหนังสือดี ๆ ที่ครุหาให้ไว้ห้องสมุดเล็ก ๆ ในที่ประทับ ทรงอ่านอย่างพิถีพิถะแล้วคุยกับครูอย่างลึกซึ้ง มิได้

ทรงค้นทุกเรื่อง เชื่อทุกเรื่องที่ฝรั่งเขียน จนถึงกับมีครูคนฝรั่งเขียนรายงานว่าจะคอยดูกลางหน้าของสมเด็จพระบรมฯ ของฉัน เพราะได้ทรงศึกษาเล่าเรียนตามแบบและวิธีต่าง ๆ ในยุโรป และทรงเชี่ยวชาญพอที่จะทรงตัดสินเรื่องราวราชการงานเมืองของประเทศต่าง ๆ ได้อย่างดีเยี่ยม จนแม้แต่พวกฝรั่งเองก็แปลกใจ

ผู้สัมภาษณ์ ขณะทรงศึกษาอยู่ใน Oxford นั้น ได้ทรงนิพนธ์หนังสือภาษาอังกฤษชื่อว่า *The War of Polish Succession* ทำไมท่านจึงทรงเลือกที่จะทรงนิพนธ์เรื่องนี้

ม.ล. ปิ่น เรื่องจริง ๆ ผมไม่รู้ แต่คิดเอาว่า คงจะเป็นนาย Basil ที่ถวายคำแนะนำว่าเรื่องนี่ยังสงบอยู่คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งนัก น่าที่พระองค์ท่านจะทรงศึกษาค้นคว้ามาเขียนให้กระจ่างออกมา ท่านก็ทรงทำเพื่อจะให้คนทั่วไปรู้ว่าท่านเคยทรงศึกษาอยู่ที่นี้ มีผลงานปรากฏ คือที่ Oxford นั้นเจ้านายไม่ต้องสอบเข้า เจ้านายไม่รับปริญญา อยากศึกษาอะไร เรียนอะไร เขาก็จะรับ เจ้านายราชวงศ์อังกฤษแต่ละพระองค์ก็ไม่ได้มีการรับปริญญาทั้งสิ้น เรื่องนี้เป็นเรื่องแรกที่ทรงเขียน ได้รับคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยให้เอาไปพิมพ์ ซึ่งต่อมาถูกนำไปแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส และต่อมาพระองค์ท่านก็มาแปลเป็นไทย ไม่ใช่พระยาบุรี [พระยาบุรีนรราชรัฐ (ชวน สิงหเสนี)] แปลยากมาก เนื้อหาค่อนข้างสับสน ฉะนั้นที่พูดกันว่าท่านประจวบพระอ้นตะ (ไส้ติ่ง) อักเสบ ทำให้ไม่ได้ปริญญา นั้นไม่จริง

ผู้สัมภาษณ์ ขอเรียนถามเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทรงร่วมในฐานะสมาชิกของสโมสรด้านอักษรศาสตร์หลายแห่ง เช่น สโมสรคอสโมโพลิทัน (Cosmopolitan Society) เป็นต้น

ม.ล. ปิ่น ทรงร่วมทำกิจกรรมของสโมสรทุกอย่าง โดยเฉพาะคอสโมโพลิทัน ทรงได้รับเลือกตั้งเป็นประธาน นอกจากสโมสรทางอักษรศาสตร์แล้ว ท่านทรงเป็นสมาชิกสโมสรขี่ม้าด้วย ใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์ ประการมตบไต๋ด้วยวาทะศิลป์ ยังไม่มีผลงานนิพนธ์นัก ตอนประทับที่ North Lodge ใน Oxford นั้น ไม่ได้ทรงนิพนธ์อะไรเป็นชิ้นเป็นอันนัก ทรงเขียนไปเรื่อย ๆ มาทรงเริ่มจริงจังก็เมื่อทรงเข้าศึกษาที่ Sandhurst แล้วย้ายที่ประทับมาอยู่ที่ Graitney เพื่อให้ใกล้โรงเรียน สะดวกกับครูที่จะมาถวายการฝึกต่าง ๆ ตำแหน่งนี้ใหญ่มากมี 3 ชั้น 12 ห้อง แยกส่วนคนรับใช้ต่างหาก สะดวกสบายมีคนมาพักด้วยทั้งไทยทั้งฝรั่ง ทรงเปิดกว้างขึ้น ทรงงานเขียนมากมาย งานวิจารณ์นั้นทรงเริ่มมาแล้วตั้งแต่ 13 ชั้นษา บทละครเรื่องแรกก็ทรงเริ่มที่นี้ และทรงจัดให้มีการแสดงเป็นระยะ ๆ ขณะนั้นพระชันษาเพียง 15 เท่านั้น

ผู้สัมภาษณ์ ทรงออกหนังสือพิมพ์ประจำสามัคคีสมาคมของนักเรียนไทยในอังกฤษ ๖ หน้า พอดีจะจำได้ไหมว่าบทความส่วนใหญ่ที่ทรงนิพนธ์นั้นมีเนื้อหาอันใด

ม.ล. ปิ่น จำไม่ได้ ไม่พบหลักฐานด้วย ชื่อ *The Looker-On*¹ เขียนเป็นภาษาฝรั่ง แต่เขียนสำหรับนักเรียนไทย คงจะเป็นเรื่องสนุก ๆ บ้าง ข่าวบ้าง บทความสั้น ๆ บ้าง เมื่อผมและคณะเดินทางไปสืบสวน

¹ ภายหลังเป็นต้นกำเนิด สามัคคีสาร ของสามัคคีสมาคม

เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชประวัติในตอนที่ประทับที่อังกฤษนั้น ก็ไม่พบอะไรนัก แต่ไปได้สมุดเล็ก ๆ เล่มหนึ่ง เล่าเรื่องท่านไปเที่ยวอิตาลี พบคณะชาวอเมริกันคณะหนึ่ง มีชาย 6 หญิง 3 ทรงโปรดพวก นั้นมาก เมื่อแยกประทับกับผู้ชายล้วน ได้ทรงทดลองประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก โดยทรงสมมติ เมืองของท่านว่าชื่อ New Republic ทรงเป็นประธานาธิบดีเอง และเป็นตำแหน่งอื่น ๆ รวม 4 ตำแหน่ง คือ ประธานวุฒิสภา อธิบดีกรมการทูต เลขาธิการคณะรัฐมนตรี แต่ไม่ทรงเป็นนายกฯ แต่เมื่อแยกอยู่กับพวกผู้หญิง ทรงทำตำราเกี่ยวกับชีวิตการแต่งงาน ความเป็นอยู่ เน้นสังคมกับชีวิต ท่านทรงเลือกผู้หญิงคนหนึ่งเป็นประธาน พระองค์เองเป็นเลขา ผมพบฉบับหนึ่งเป็นรายงานการประชุมของผู้จัดทำ พิมพ์ที่ปารีสโดยทรงออกทุนส่วนพระองค์พิมพ์เอง นับเป็นหนังสือมีค่ามาก

ผู้สัมภาษณ์ เมื่อประทับอยู่อังกฤษ ท่านทรงซื้อหาหนังสือเองบ้างหรือไม่

ม.ล. ปิ่น คิดว่าเคย แต่ไม่ปรากฏหลักฐาน หนังสือที่ทรงใช้ที่นั่นก็รู้สึกว่าจะไม่ได้ทรงเอากลับด้วย เมื่อเสด็จ นิวัติแล้ว ทรงส่งซื้อหนังสือจากนอกมาก เพื่อนคอยส่งมาให้ ผมได้พบกรุของท่านเข้าที่หอสมุด แห่งชาติ คนที่มีหน้าที่เก็บก็เก็บไปโดยไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นภาษาอังกฤษ ข้าราชการชั้นผู้น้อยไม่มีความรู้สัก จนผมไปพบเข้า เห็นเป็นลายพระหัตถ์ฉมึกหรือออกมาหมด มีประมาณ 2,700 หน้า เป็นลายพระหัตถ์ภาษาอังกฤษทั้งหมด

ผู้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร

ม.ล. ปิ่น มีทุกอย่าง บทละคร 7 เรื่อง นวนิยาย 16 เรื่อง และที่สำคัญมากคือ เรื่องท่องเที่ยวทุกอย่างเป็นเรื่องจริงหมด

บทละครนั้น ที่น่าประทับใจมาก เขียนได้ลึกซึ้งกินใจจนน่าทึ่งคือ Evelyn และเรื่อง The King's Command¹ ซึ่งมีฉบับที่เขียนโดยฝรั่งอื่น ๆ หลายฉบับ ของท่านทรงได้สนุกน่าตื่นตื่น น่าติดตาม มีเทคนิคการเขียนสูง ค่อย ๆ เปิดเผยทีละนิด เป็นเรื่องความรักของหนุ่มสาว ฝ่ายชาย เป็นนายทหารคนโปรดของพระเจ้าหลุยส์ที่ 17 ถึงกับจะทรงหาคู่ให้ ฝ่ายชายซึ่งมีหญิงที่ตนใฝ่ฝันอยู่ ก็หนี โดยหารู้ไม่ว่าคือคน ๆ เดียวกัน แต่ในที่สุดเรื่องก็ลงเอยกันได้อย่างมีความสุข

ส่วนนวนิยายนั้น ก่อนหน้าพบกรุนี้ ไม่มีใครทราบเลยว่าท่านทรง มีทั้งเรื่องยาวเรื่องสั้น บางเรื่องยาวมาก แต่ก็มักจะไม่น่าเบื่อของพระองค์ท่าน เช่น เรื่องเจ้าชายกับสาวสคราญ นายทหารกับสาวงาม มีเรื่องหนึ่งทรงเขียนเป็นชุด เป็นนิยายสืบสวนสอบสวน ซึ่งเขียนได้เหมือนเรื่องจริงมาก อ่านครั้งแรกหลงเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงที่ท่านทรงประสมมา² ในตอนแรกนั้นเป็นเรื่องที่ M.V. Marcus V. คนเขียนเรื่องได้รับคำขอร้องจากเพื่อนในตระกูลสูงให้ช่วยสอบสวนเรื่องจริงให้กระจ่าง ว่าหญิงในตระกูลนั้นถูกใส่ร้ายป้ายสีว่าขโมยทองกลับไป เมื่อพลาดหวังจากตำแหน่งราชินี และยังมีตอนอื่น ๆ อีกทั้งสิ้น 14 ตอน

¹ เรื่องนี้ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้นำมาแปลเป็นภาษาไทย ใช้ชื่อว่า โองการพระมหานที

² เพราะใช้นามผู้แต่งว่า M.V. ซึ่งมาจากพระนาม มหาวิชราวุธ

ที่สำคัญที่สุดคือ สารคดีท่องเที่ยว ท่านทรงเล่าไว้ละเอียดทุกบททุกตอน ผู้คนที่มาเข้าเฝ้า การแต่งเนื้อแต่งตัว สอดแทรกความคิดทางการเมือง เสด็จเวียนนา ซังการี เยอรมัน สเปน แต่ไม่ได้ เล่าเรื่องรัสเซีย เพียงแต่ทรงเอ่ยถึงเมื่อเล่าเรื่องการต้อนรับที่ออสเตรียถวายอย่างสมเกียรติติดกับที่ รัสเซีย ที่ซังการีขณะนั้นกำลังเตรียมงานฉลอง 150 ปี ของ Litz นักเปียโน ผมจะเขียนเรื่องราวจาก ปลายพระหัตถ์เลขาไปให้เขา ซึ่งเขาก็ตอบรับด้วยความยินดียิ่ง เพราะไม่เคยรู้มาก่อนว่ามีเอกสารพวก นี้อยู่ ประเภทนี้จึงนับว่ามีคุณค่ามากเพราะถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

การเสด็จสเปนนั้น เสด็จทรงร่วมงานราชาภิเษกของพระเจ้า Alfonso III ซึ่งชันษาน้อยกว่า พระองค์ท่าน 4-5 ปี ทรงแสดงความเป็นห่วงกษัตริย์องค์น้อยว่าอ่อนเยาว์มาก พระชนมายุเพียง 16 ชันษาเท่านั้น เกรงจะเอาพระองค์ไม่รอด ซึ่งกาลต่อมาก็เป็นจริงตามที่ทรงคาดไว้ เกิดเรื่องราว วุ่นวายในสเปน ต้องเสด็จลี้ภัยและสิ้นพระชนม์ที่โรม

ผู้สัมภาษณ์ ๖ พจนฯ จัดการเอกสารดังกล่าวได้อย่างไร

ม.ล. ปิ่น ได้ขอพระบรมราชานุญาตแปลเป็นภาษาไทย บทละครผมแปลเองหมด นวนิยายก็แบ่งไป ส่วนเรื่อง ท่องเที่ยวเมืองต่าง ๆ นั้นสำคัญมาก แปลเป็น 3 ภาษา ได้จัดพิมพ์แล้ว ภาษาอังกฤษของพระองค์ ท่านเอง ภาษาฝรั่งเศสสมเด็จพระพี่นาง ฯ [สมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา] ทรงแปล ส่วนผมแปลเป็นภาษาไทย เรื่องการแปลนี้ได้ทำมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนพระองค์เปรม ฯ [สมเด็จพระ บรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร] จะสิ้นพระชนม์ มีการประชุมร่วมกันที่วังท่าน และ ทำมาโดยตลอด

ผู้สัมภาษณ์ จากการที่พระองค์ท่านทรงพระราชนิพนธ์สิ่งต่าง ๆ ไว้มากมาย ไม่ทราบที่ท่านทรงมีห้องสมุดส่วน พระองค์ไว้ที่ใดบ้างหรือไม่ อย่างไร

ม.ล. ปิ่น ท่านทรงมอบให้กรมราชเลขาเก็บหนังสือ หนังสือท่านทรงมีมากมาย ท่านทรงสั่งซื้อก็มาก คนถวายมา ก็มาก ขณะนี้เก็บอยู่ใน 2 แห่ง ๆ หนึ่งคือที่นี้ [หอวิชาการบูรณะศิลปกรรมศึกษา บริเวณหอสมุดแห่งชาติ] ซึ่งมี แต่หนังสือภาษาอังกฤษ คือตอนสร้างหอวิชาการขึ้นที่ริมสนามหลวงนั้น พระปกเกล้า ฯ ทรงพระราช- ทานหนังสือของพระมงกุฎ ฯ มาหมก ต่อมากรมศิลปฯ เขาต้องการใช้ห้อง จึงเก็บใส่กล่องไปไว้ตามที่ ต่าง ๆ เสียหายไปมาก ผมต้องติดตามเก็บมา เวลานั้นกำลังพยายามจัด โดยทำเป็นห้องทรงพระอักษร เหมือนที่พระที่นั่งบรมพิมาน ลอกแบบเหมือนทุกอย่าง แม้แต่สวนศิवालีย์ ที่ทรงทอดพระเนตร เห็นจากพระบัญชา ชื่อห้องประสูติ ห้องต่าง ๆ ที่ห้องนี้ ตั้งชื่อตามตัวละคร บุคคล พระนามแฝง ของพระองค์ท่าน ท่านทรงโปรดชื่อ ประสูติ นี้น่ามากเพราะเป็นนารายณ์ปางที่ 6 ตรงกับท่าน อีกแห่งหนึ่งคือที่ห้องสมุดพระมงกุฎเกล้า ที่ชั้น 3 หอสมุดแห่งชาติ มีหนังสือของท่านทั้งภาษาไทย และอังกฤษ และก็มีอยู่ตามห้องสมุดส่วนตัวบางแห่งบ้าง

ผู้สัมภาษณ์ ได้ทราบว่า ๖ พจนฯ ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ตรวจแก้ไขต้นฉบับของพระองค์ท่าน

ม.ล. ปิ่น ท่านทรงใช้ผมหลายอย่าง รวบรวมพระราชนิพนธ์เรื่องต่าง ๆ ไว้ให้พร้อมเสมอที่จะทรงเรียกใช้ สดวก เมื่อเรื่องใดทรงนิพนธ์เสร็จก็มักจะทรงนำออกมาอวดบรรดาขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

โดยเฉพาะที่โต๊ะเสวย เช่น เจ้าพระยาธรรมมา ฯ [เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณาธิบดี] เจ้าพระยาอภัย ฯ [เจ้าพระยาอภัยภูเบศร] เจ้าพระยาราม ฯ [เจ้าพระยารามราชพล] พระยาอนิรุทธ ฯ [พระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล. พัน พึ่งบุญ)] แต่ท่านจะทรงพระมหากรุณาให้ผมไปอ่านก่อน เพื่อจะได้มาอ่านในที่ประชุมนี้ เจ้าคุณราม ฯ ชมว่า เสียงผมไม่ตกเลย เพราะฉะนั้นผมก็อ่านบ่อยกว่าผู้อื่น และทุกครั้งท่านก็จะรับสั่งว่า ถ้ามีอะไรตก ๆ หล่น ๆ ก็แก้ให้ด้วย

ผู้สัมภาษณ์ ส่วนมากมักจะผิดอะไร ตัวสะกดภาษาไทยยาก ๆ เขียนได้ไหม

ม.ล. ปิ่น ผิดไม่มาก มักจะเป็นเรื่องของความเผอเรอ เช่น ภูมริน ทรงเป็น พิมริน แต่ท่านทรงโปรดแบบไม่เหมือนใคร ไม่ทรงเอาอย่างพจนานุกรม มีอะไร ๆ ของท่านเอง ถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะไม่แก้ คงไว้ให้เป็นแบบของพระองค์ท่าน

ผู้สัมภาษณ์ ท่านจะทรงงานในเวลาใด

ม.ล. ปิ่น ทุกเวลา ทรงได้ตลอดเวลา ท่านทรงสลักกลางวันเป็นกลางคืน เข้าบรรทมในราวห้านาฬิกา ตื่นพระบรรทม 11 นาฬิกา เข้าห้องนักเขียนหนังสือพิมพ์ ไม่เคยทรงห่างหนังสือพิมพ์เลยทั้งของเมืองนอกและเมืองไทย ซึ่งมีทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หนังสือพิมพ์ภาษาไทยนั้นมีคนแบ่งแยกเรื่องถวายเป็น คือ ถ้ากาเครื่องหมายสีแดง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระองค์ท่าน ถ้าขีดไว้ ก็คือข่าวที่น่าจะทรงอ่าน ส่วนภาษาฝรั่งนั้นทรงทำเอง ไม่มีใครทำถวายให้ หนังสือพิมพ์ฝรั่งนั้นท่านทรงทั้งที่เป็นรายเดือน วารสารทรงไว้มาก เมื่อมีข่าวใดที่เกี่ยวข้องกับกระทรวง ทบวงใด ท่านก็จะทรงสรุปเรื่องราว เขียนส่งไปให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมและทดลองทำ เช่น รถเกราะ ทรงโปรดให้เสือบ้าทำ นำมาเล่นข้างพระบรมมหาราชวัง แล้วจึงส่งให้ทหารทำต่อไป เครื่องบินนั้น สมัยก่อนไทยสร้างเอง มีวิวัฒนาการใด ท่านก็จะทรงส่งคนไปเรียน ไม่ใช่เพียงเรียนบินเรียนวิธีการสร้างด้วย แล้วกลับมาสร้างในบ้านเมือง ผิดกับสมัยนี้ ได้แก่ซื้อเขา พระมงกุฎเกล้า ฯ ท่านทรงเห็นการณ์ไกล ท่านอ่านมาก รู้มาก เห็นมาก ทรงเริ่มอะไรต่าง ๆ ไว้มากมาย เช่น การทอน้ำชลประทาน เชื่อนแรกคือ เชื่อนพระราม 6 และยังมีริเริ่มอื่น ๆ อีกหลายอย่าง

เรื่องเวลาที่ทรงงานนี้ ช่วงเวลากลางคืนท่านจะทรงเขียนได้มากที่สุด ตั้งแต่เวลา 23.00-05.00 น. และในตอนบ่ายถ้าไม่สด็จที่ใด ก็จะเริ่มทรงงานอีก เวลา 16.30-20.30 น. ท่านทรงพระปรีชามาก แต่งโคลงกลอนได้ยาว ๆ ในหัว โดยไม่ต้องเขียน เรื่องที่พิสดารคือ พระราชนิพนธ์สยามานุสัติ ซึ่งทูลกระหม่อมจักรพงษ์ [สมเด็จพระหลวงพิชิตปไพรมหาราช] ทูลขอคำขวัญพระราชทานบรรดาทหารจำนวน 1,500 นาย ที่จะไปออกรบ ในงานเลี้ยงพระราชทานที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เมืองงานเล็ก เสด็จกลับและเข้าบรรทม วันรุ่งขึ้นประมาณเที่ยงครึ่งก็ต้องเสด็จเมืองเพชรเพื่องานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ คือ ดำหนักศรเพชรปราสาท ทรงมีเวลาไม่มากนัก คือ หลังเสวยพระกระยาหารกลางวันซึ่งมักจะเสวยเพียงปลาหรือไข้อย่างใดอย่างหนึ่ง คงเหลือเวลาสักครึ่งชั่วโมง ระหว่างเที่ยงถึงเที่ยงครึ่ง ต้องแต่งพระองค์ไปด้วย และทั้ง ๆ ที่อากาศกลางเดือนเมษายนนั้นแสนร้อน เครื่องปรับอากาศก็ไม่มี แต่กลับทรงพระราชนิพนธ์ โคลงสยามานุสัติ ที่มีความหมายลึกซึ้งออกมาได้เพียงชั่ว

ระยะเวลาสั้น ๆ เช่นนั้น แสดงว่าทรงนิพนธ์ในหัวตลอดคืน เวลาทรงงานนั้น จะทรงร่างด้วยดินสอ ส่วนฉบับจริงจะเป็นหมึก ฉบับร่างนั้นผมได้มายังมีอยู่ แต่ฉบับจริงไม่ทราบอยู่ที่ใดแล้ว ทรงพระราชทานทหารไป

ผู้สัมภาษณ์ พระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ นั้นทรงร่างเองหรือใครจัดถวาย

ม.ล. ปิ่น ทรงร่างเองแต่ให้ผู้อื่นจดไว้

ผู้สัมภาษณ์ ในการทรงพระราชนิพนธ์นั้น ท่านทรงค้นคว้าหาข้อมูลเอง หรือโปรดให้คนจัดถวาย

ม.ล. ปิ่น ท่านทรงทราบอยู่แล้วว่าท่านจะทรงต้องการอะไร จะส่งราชเลขาหาเตรียมไว้ให้ ราชเลขาผู้ใจมียู่ 2 คน คือ พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (ชวน สิงหเสนี) และเสด็จในกรมพิทยลาภฯ [พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร] ซึ่งอยู่ในรูปถ่ายวันเปิดสามัคคีสมามคม

ผู้สัมภาษณ์ คำถามบืคท้าย ท่านทรงมีใครเป็นแบบฉบับ ทรงนิยมชมชอบใครเป็นพิเศษหรือไม่

ม.ล. ปิ่น รู้สึกจะไม่มี สำหรับเชกสเปียร์ที่ทรงแปลนั้น ในครั้งแรกที่ทรงเรื่อง พญาราชวังสัน ก็เพียงเอาเค้าโครงมา แต่ต่อมาทรงดำริว่าจะให้คนไทยได้รู้จักเชกสเปียร์จริง ๆ จึงได้ทรงแปลแบบบรรทัดต่อบรรทัด แต่ต่อมาเรื่องนี้ทรงห้ามเล่น และทรงแปลจากสันสกฤตเรื่องหนึ่งคือ ปริยทรรตีกา

ผู้สัมภาษณ์ ถ้าเช่นนั้นจะพอสรุปได้ใหม่ว่าทรงโปรดเชกสเปียร์เป็นพิเศษ อยากรู้ว่าเป็นแบบฉบับ

ม.ล. ปิ่น คงไม่ใช่อย่างนั้น แต่ทรงโปรดมากกว่าแก่ง โดยเฉพาะเรื่อง ตามใจท่าน มีข้อคิดดี ๆ มาก และหลักปรัชญาอยู่มากมาย ซึ่งทำให้แปลยากมาก และยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือ มัทนะพาธา ที่ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ เดิมทรงเป็นร้อยแก้วทั้งภาษาไทยและอังกฤษ แต่เสด็จในกรมพิทยลาภฯ ทูลขอให้ทรงแปลเป็นร้อยกรอง จึงทรงทำตามคำทูล ถึงองค์ที่ 4 ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน ร้อยแก้วที่ทรงไว้ นั้นเกือบจะเป็นร้อยกรอง เพียงแต่ว่ามีบทเจรจาแทรกอยู่เป็นตอน ๆ ถ้าเอาร้อยแก้วที่ทรงไว้เดิม มาต่อกับร้อยกรองที่ทรงค้างอยู่ จะต่อกันได้สนิท คนอ่านจะไม่รู้ ต้นฉบับร้อยแก้วที่ตีไว้ นั้นมีเริ่มจากองค์ 3 จนจบ มีอภิธานท้ายเล่ม ร้อยกรองฉบับภาษาไทยนั้นท่านทรงพระราชนิพนธ์เป็นวสันตคิดถนันทน์ ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษก็ทรงเป็นวสันตคิดถนันทน์เช่นกัน มีสัมผัสในซึ่งของฝรั่งไม่มี ไม่มีใครจะทำได้เสมอเหมือน

ในเรื่องพระปรีชาสามารถทางวรรณคดีหาใครเปรียบได้ยากมาก อาคารหลังนี้ [หอวิชาวุฒานุสรณ์] สร้างขึ้นก็เพื่อระลึกถึงพระปรีชาญาณท่านนี้ ซึ่งเป็นเพียงงานอดิเรกของพระองค์ท่านเท่านั้น โดยอาชีพทรงเป็นทหาร แต่ทรงต้องเป็นนักปกครอง เพราะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงทำประโยชน์ไว้มากมายมหาศาลในหลายด้าน แต่ตึกนี้ก็สร้างขึ้นได้เพราะงานอดิเรกของพระองค์ท่าน มิใช่เพราะความเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือสิ่งใดอื่น

ผู้สัมภาษณ์ เป็นบทสรุปที่ ๖๖๖๖ กรุณาให้อย่างดีที่สุด ที่ว่าถ้าเราชอบทำสิ่งใด ให้ทำจริงแม้จะไม่ใช่อำชีพ ไม่ใช่หน้าที่ ก็จะสามารถทำได้ดีให้ประจักษ์ได้

คณะผู้สัมภาษณ์ขอกราบขอบพระคุณ ๖๖๖๖ ที่กรุณาให้เราได้สัมภาษณ์ ให้แง่คิด และอนุญาตให้นำลงตีพิมพ์เผยแพร่ใน วารสารวิทยบริการ ได้ ขอกราบขอบพระคุณอีกครั้ง

ประวัติศาสตราจารย์ ๔พณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

ม.ล. ปิ่น มาลากุล เกิดเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2446 ที่บ้านถนนอัมย์ญาติ กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรคนที่ 6 ในจำนวนพี่น้อง 13 คน ของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เบี้ย มาลากุล) และท่านผู้หญิงเสงี่ยม (สกุลเดิม วสันตสิงห์) สมรสกับท่านผู้หญิงสุขุมาลา มาลากุล (สกุลเดิม ไกรฤกษ์) บุตรเจ้าพระยามหิธร (ละออ ไกรฤกษ์) และท่านผู้หญิงกลีบ เมื่อ พ.ศ. 2474 ไม่มีบุตรและธิดา

ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้เริ่มการศึกษาครั้งแรกที่บ้านเมื่ออายุ 4 ขวบ ส่วนการศึกษาระดับประถมและมัธยมนั้น ได้เริ่มที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ถึง 2457 แล้วไปเข้าเรียนที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง ต่อมา พ.ศ. 2458 ได้เข้ารับราชการเป็นนักเรียนมหาดเล็กรับใช้ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และในปลายปีนั้นเองได้สอบชั้นมัธยมปีที่ 5 ของโรงเรียนมหาดเล็กหลวง และสอบได้เมื่อมีอายุเพียง 12 ปีเท่านั้น

ใน พ.ศ. 2464 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ได้รับทุนจากกระทรวงธรรมการเพื่อศึกษาวิชาโบราณคดีวันออก คือ ภาษาสันสกฤต-บาลี ที่มหาวิทยาลัยลอนดอน (London University) ประเทศอังกฤษ 2 ปี แล้วเข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (Oxford University) เมื่อ พ.ศ. 2467 ศึกษาอยู่เป็นเวลา 4 ปีเศษ ได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยม (B.A.) วิชาสันสกฤต เมื่อ พ.ศ. 2471 หลังจากนั้นได้ศึกษาวิชาครูเพิ่มเติม และได้ปริญญาโท (M.A.) ทางอักษรศาสตร์เมื่อ พ.ศ. 2474

เมื่อกลับจากต่างประเทศ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้เข้าทำงานประจำกรมวิชาการ กระทรวงธรรมการ แล้วย้ายไปเป็นอาจารย์ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังจากนั้นก็มีประวัติการรับราชการตามลำดับ คือ หัวหน้าแผนกฝึกหัดครูมัธยมของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมหอวัง แล้วได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกตำแหน่งหนึ่ง ต่อมาเป็นอธิบดีกรมสามัญศึกษา และปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างที่ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการนี้ (พ.ศ. 2489-2500) ได้รับแต่งตั้งให้รักษาราชการในตำแหน่งอธิบดีกรมวิชาการ ระหว่างวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2495 - 8 กันยายน พ.ศ. 2496 อธิบดีกรมการฝึกหัดครู ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2493 - 27 กันยายน 2499 อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและอธิการบดีวิทยาลัยวิชาการศึกษา ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2497 - 6 มีนาคม พ.ศ. 2499 เป็นสมาชิกวุฒิสภา 2 สมัย เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม 2 สมัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 4 สมัย (พ.ศ. 2501-2512) และอธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร 3 สมัย จากปี พ.ศ. 2512 จึงสิ้นสุดตำแหน่งหน้าที่ในราชการ

ความสามารถของ ม.ล. ปิ่น มาลากุล เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั้งในหมู่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ กล่าวคือ ภายในประเทศท่านได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญเชิดชูเกียรติหลายคำณ เช่น เหรียญลูกเสือสดุดี เหรียญกาชาดสรรเสริญ เข็มศรอุวาโสของคุรุสภา เหรียญคุชฎีมาลา เข็มศิลปวิทยาและรัตนภรณ์ ภปร. 2 ฯลฯ และได้รับพระราชทานน้ำสงกรานต์จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน 2522 เป็นต้นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ และยังได้รับปริญญาศุภวัชิตะกิตติมศักดิ์หลายสาขาจากมหาวิทยาลัย

ต่าง ๆ เช่น สาขาครุศาสตร์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สาขาศิลปศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาโบราณคดีและสาขาภาษาและวรรณคดีไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง และสาขากฎหมาย จากมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University)

ม.ล. ปิ่น มาลากุล เป็นผู้ที่สนใจและอุทิศเวลาส่วนใหญ่เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และเรื่องสำคัญที่สุดคือ พระราชประวัติและพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดสร้างหอวิชาฐานุสรณ์เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมพระราชนิพนธ์และเรื่องราวต่าง ๆ ไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้า และมีโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานอันเกี่ยวเนื่องกับหอวิชาฐานุสรณ์ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมในวงกว้าง

ผลงานต่าง ๆ ของ ม.ล. ปิ่น มาลากุล นั้น ได้แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และสามารถประยุกต์ศิลปวิทยาต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษา อักษรศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นต้น มาผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน

ในฐานะศิลปินแห่งชาติ พุทธศักราช 2530 สาขาวรรณศิลป์ ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้สร้างสรรค์ผลงานที่เปี่ยมด้วยคุณภาพเพราะได้มีโอกาสรับใช้ใกล้ชิดพระยุคลบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามาแต่เยาว์วัย ดังปรากฏผลงานด้านคำประพันธ์ ซึ่งมี 25 เรื่อง ประเภทบทละคร 68 เรื่อง ประเภทท่องเที่ยว 8 เรื่อง และประเภทเบ็ดเตล็ด 52 เรื่อง เกี่ยวกับการศึกษามี 57 เรื่อง และผลงานเบ็ดเตล็ดที่ยังไม่ได้นำรวมพิมพ์อีกนับจำนวน 1,000 ชิ้น จึงนับว่าท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

คติพจน์ซึ่ง ม.ล. ปิ่น มาลากุล ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตตราบนานนับทุกวันนี้ ท่านแต่งไว้ในรูปคำประพันธ์ว่า

ขาสองต้องยืนหยัด	อยู่ในวัฒนธรรมไทย
ตาสองมองออกไป	ยังโลกใหม่มหิพาร
หูสองว่องสดับ	ส่วนดีรับปรับกิจการ
มือสองต้องทำงาน	รวมถึงด้านการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

ศิลปากร, กรม. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. *ประวัติและผลงานผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทย*. กรุงเทพฯ, 2527.

ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. *การพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากรของศาสตราจารย์หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล*. นครปฐม :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2530.

ศิลปินแห่งชาติ 2530. [กรุงเทพฯ] : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530.